

Fonteinkerk, 16 april 2023

Lezingen: I Petrus 1:22 - 2:6 en Johannes 20:19-29

Op 9 april, Eerste Paasdag, overleed de bekendste priester van Nederland, Huub Oosterhuis. Zijn grootste bijdrage aan de kerk was misschien wel zijn liederenschat: meer dan 700 liederen heeft hij geschreven. Daar zit zeker ook wel wat zielloos rijmwerk tussen, maar ook sterke en ontroerende gezangen die de tand des tijds zullen doorstaan. In een tijd van wankelende geloofszekerheden vond Oosterhuis nieuwe woorden voor het geheim: geen taal die de waarheid probeert vast te leggen, maar een taal die zoekend en tastend iets van het geheim probeert uit te beelden. In de krant zegt musicus Hanna Rijken hierover: “Het is een tweede taal, naast de eerste die de dingen benoemt zoals ze zijn. Het is beeldtaal, die een andere werkelijkheid aanboort. Hij benadert daarin iets van het geloofsmysterie dat niet te vatten is in de eerste taal.”

Het zou kunnen dat Oosterhuis de woorden kon vinden voor die “andere werkelijkheid”, mede vanuit zijn katholieke achtergrond. Katholieken hebben vanuit hun traditie wat méér gevoel voor het mysterie, het onzegbare. Herman Finkers heeft daar in zijn programma “Na de pauze” weleens wat over gezegd. Hij zei: “De dominee zal wel gelijk hebben, want uiteindelijk weten protestanten veel en veel meer over de Bijbel dan katholieken. Ze snappen het wat minder, maar ze wéten er veel meer van. Het probleem is alleen: als je heel veel van iets weet, houd je geen verstand meer over om het ook nog eens te begrijpen...” Fijntjes wijst Herman Finkers hier op de verstandelijke benadering van het protestantisme. Veel te hoogmoedig hebben protestanten gemeend dat je het geloof kon “vangen” in een belijdenis of een catechismus. Ook onze mooiste en diepste woorden zijn te klein om het geloofsmysterie te omvatten. De zoekende en tastende woorden van Oosterhuis laten, wat dat betreft, méér eerbied zien voor het onuitsprekelijke geheim.

In het verhaal van de evangelist Johannes vinden we mysterie in overvloed. Jezus verschijnt in het midden van zijn leerlingen. Ze kunnen Hem weer horen, ze kunnen Hem weer zien. Maar wát hebben ze nu precies gezien? Was het Jezus in zijn vertrouwde, aardse lichaam? Dat lijkt onwaarschijnlijk, want een aards lichaam komt niet door gesloten deuren heen. Was het dan een vergeestelijkt lichaam, een lichaam zonder materie? Ook dat lijkt onwaarschijnlijk, want Jezus nodigt Thomas uit om Hem aan te raken, om de wonden in zijn lichaam te betasten. We lezen overigens niet dat Thomas dat ook daadwerkelijk doet! Wat zou Thomas gevoeld hebben, als hij deze verschijning werkelijk had aangeraakt? Jezus zegt evenwel NIET: “Omdat je Mij aangeraakt hebt, geloof je.” Nee, Hij zegt: “Omdat je Mij gezien hebt, geloof je.” Maar wát heeft Thomas dan precies gezien??

Het is een mysterie. Vanuit een andere werkelijkheid komt Jezus onze aardse, alledaagse werkelijkheid binnen. Twee verschillende werkelijkheden, de goddelijke en de aardse, raken elkaar even aan, vallen voor één moment samen. Daarna verdwijnt Jezus weer, en zijn de leerlingen weer alleen. En toch hebben ze heel even iets van die andere wereld gezien, en werden ze voor even in die andere wereld opgenomen. En ik vermoed dat dat korte moment voor hen een eeuwigheid had mogen duren.

Hoe kunnen wij als aardse, concrete mensen die andere wereld bereiken? Misschien geeft Johannes een hint, door de manier waarop hij zijn verhaal vertelt. Want zoals Johannes het verhaal vertelt, lijkt het wel alsof hij over een kerkdienst praat. Een groepje mensen zit bij elkaar op de eerste dag van de week. Ze hebben het over Jezus, hun leidsman en vriend. Hij is de grote Afwezige; maar er gaat een verhaal rond dat Hij leeft en aan sommigen verschenen

is. Dat herkennen we: nog steeds komen mensen in de kerk bij elkaar om het verhaal van Jezus te horen en te overdenken. En we hopen nog altijd dat Hij ook aan ons verschijnen zal, dat Hij ook in ons leven aanwezig zal blijken te zijn. Eén van de gelovigen heeft nogal wat twijfels. Hij is niet de eerste de beste; in hoofdstuk 11 van het Johannesevangelie zegt Thomas duidelijk dat hij bereid is om met Jezus te sterven. Maar die verhalen over een opgestane, aanwezige Jezus gelóóft hij niet. Hij lijkt op de kerkganger die om zich heen kijkt, de harde werkelijkheid tot zich laat doordringen, en dan vol ongeloof uitroept: “Het bestaat niet dat God in deze wereld aanwezig is!” Het zou een kyrie, een smeekgebed kunnen zijn: “God, waar bent U? Heer, ontferm U!” Nog steeds zoeken mensen naar een teken van Gods aanwezigheid in een wereld waar Hij alleen maar afwezig lijkt te zijn.

En dan, opeens, staat Jezus in hun midden. Dat is raadselachtig, want de deuren waren toch echt gesloten. Maar het komt nog altijd voor: waar twee, drie of honderd mensen in de Naam van Jezus samen zijn, daar kan Hij zomaar opeens de Aanwezige zijn, op onverklaarbare wijze. Hij wenst ons “vrede” toe. Die vredegroet klinkt in de kerk nog altijd door, bijv. op het moment dat we brood en wijn gaan delen. En zoals Jezus zich met al zijn wonden aan Thomas laat zien, als de man die geleden heeft, zó toont Hij zich aan ons in het brood, teken van zijn gebroken lichaam, en in de wijn, teken van zijn vergoten bloed. Dan zeggen we in deze kerk altijd: “Zo wil de Heer bij ons zijn,” omdat we ook dan beseffen dat een andere werkelijkheid ons aanraakt. Ook Thomas beseft dat een andere werkelijkheid zich aandient in zijn eigen werkelijkheid, want hij reageert met een credo, een belijdenis: “Mijn Heer en mijn God!” Het lijkt dus allemaal verdacht veel op een kerkdienst: het samenkomen in de naam van Jezus, het gevecht tussen geloof en twijfel, het kyrie, het gebed, de vredegroet, het stilstaan bij Jezus’ gebroken lichaam, de geloofsbelijdenis. Centraal in dit alles staat de verschijning van Jezus: Hij is de Aanwezige, de Levende, omdat liefde sterker is dan de dood.

Vroeger werd onze aardse werkelijkheid omschreven als “een tranendal”, een plek van pijn en verdriet, een wereld waarin van alles misgaat en mis is. Bijna alle mensen verlangen naar een andere, een betere wereld, een dimensie van vrede en vreugde en harmonie. We kunnen die andere werkelijkheid niet afdwingen, niet binnenhalen, niet vastleggen. Maar Johannes geeft met zijn verhaal een hint: door het samenkomen in een kerkdienst, door het volgen van een liturgie komen we een klein stapje dichterbij. Door de gebeden, de gezangen en de rituelen worden we iets gevoeliger, iets ontvankelijker voor die andere wereld. En hebben we méér kans dat iets van die andere werkelijkheid zichtbaar zal worden in ons midden.

En dan gaan alle ramen open. De vrede van Jezus is niet bedoeld om ons roerloos op onze plaats te houden; zijn Aanwezigheid mogen we niet voor onszelf houden. “Zoals de Vader Mij uitgezonden heeft, zó zend Ik jullie uit.” De liefde die Jezus naar de mensen heeft gedreven, drijft ons uit naar de ander. Waar liefde heerst, gaan de ramen open en beginnen de mensen elkaar weer te zien. Waar liefde heerst, groeien de kansen dat de schoonheid van een andere werkelijkheid opeens zichtbaar en tastbaar zal worden.

In het scheppingsverhaal, in Genesis 2:7 blaast God de levensadem in de mens, in Adam. Zonder de adem van God kunnen wij geen levende, bezielde mensen worden. In het verhaal van Johannes blaast Jezus op zijn leerlingen, om hen opnieuw te bezielen, te inspireren. Hij zegt erbij: “Ontvang de heilige Geest.” Als wij de wereld ingaan, mogen we gaan in de Geest van Jezus. We gaan op weg met een nieuwe “spirit”, een nieuwe mentaliteit. Er is zelfs sprake van een nieuw leven, een nieuwe geboorte: we staan in de wereld als “pasgeboren kinderen”, als kleuters die de geheimen van het Koninkrijk beginnen te ontdekken. We worden gewoon van onze plaats geblazen, omdat leven alleen maar vruchtbaar kan zijn als we in beweging

komen. Daarom besluiten we nog iedere week de kerkdienst met het geven van de zegen, het meegeven van de Geest, omdat onze eigenlijke “dienst” begint als we weer naar buiten gaan. De zondag van vandaag wordt wel “Beloken Pasen” genoemd: het Paasfeest wordt afgesloten, de luiken gaan dicht. Maar de levende Heer stuurt ons naar buiten: de ramen, de vensters op de wereld en op elkaar, gaan nu pas goed open. Een andere werkelijkheid dient zich aan...

Quasimodo geniti

De eerste zondag na Pasen heet al eeuwenlang: “Quasimodo geniti, als pasgeboren kinderen.” Een vreemde naam voor een zondag? In de vroege kerk werden mensen vaak gedoopt in de Paasnacht. Ze kregen dan witte doopkleren aan. Deze witte kleren bleven ze nog acht dagen dragen, tot op de eerste zondag ná Pasen. In die acht dagen ontvingen ze hun laatste geloofslessen, hun afsluitend onderricht. Op die eerste zondag na Pasen werd dan, als een oproep aan de nieuwe dopelingen om altijd dóór te gaan met leren, gelezen uit de eerste Petrusbrief: “...en verlang als pasgeboren kinderen naar de zuivere melk van het woord, opdat u daardoor groeit en uw redding bereikt.” Zo kwam deze zondag aan zijn naam: “Quasimodo geniti.”

“Quasimodo”: zo luidt de naam van de klokkenluider van de Notre Dame, in het boek uit 1831 van Victor Hugo. Hij draagt deze naam omdat hij als baby te vondeling is gelegd op de eerste zondag na Pasen.